

DIKENLİ ZIPLAK

Dikenli Zıplak; Hata Devam Ediyor (2005) ve Bitkiben'in (2010) ardından yayımladığı üçüncü şiir kitabı Ömer Şişman'ın. Kitabın adı, ilk sayfalarda bulunan bir açıklama ile okuyucuya tanımlanıyor; *“Eylül 2014’te oğlum Can’la plajdaydık. Terliklerimizin arasına küçük dikensi şeyler kaçıyordu. Can onlara ‘dikenli zıplak’ adını taktı”...*

Dikenli Zıplak’ı Ömer Şişman’ın evvelki şiir kitaplarından ayıran belirleyici nitelik kitabın aynı konu özelinde kaleme alınmış şiir-metinlerden oluşması. Kitabın çatısı üç karakter üzerine kuruluyor; geçmişindeki travmalarla yüzleşen şair-özne, ölüm döşeğindeki baba ve okul çağına gelen oğul. Dedenin yaşlılığı, babanın ergenliği, oğulun çocukluğu kimi zaman eşzamanlı kimi zaman artzamanlı ele alınarak bir nevi sivil tarih denemesi ortaya konuluyor ve bu üç özne arasında zaman dışı ilişkiler şiir-metinler aracılığıyla ortaya çıkarılıyor.

STRÜKTÜR

Dikenli Zıplak’ta şiir-metinler farklı zamanlara ait, eşzamanlı ilerleyen üç düzlemde beden buluyor; *“Uzayda düzensiz hareket”*, *“rüya-ben”* ve şair-öznenin zaman zaman söylemde bulunduğu ‘şimdi’ düzlemi. Ömer Şişman, *“Uzayda düzensiz hareket”* üst başlığı ile tanımladığı ara metinlerde 1951 - 2016 tarihleri arasında babasına ve oğluna dair yaşantıları metine aktarıyor. Rastlantısal şekilde tarihlenen bu şiir-metinlerde aktarılan geçmişe dair yaşanmışlıklar ve anılar kitap bütününde diğer iki düzlem ile beraber oğul - baba - dede üçgenini bütünlüyor. *“Rüya-ben”* üst başlığına sahip şiir-metinlerde Ömer Şişman rüya edimi özelinde şiir kuruyor ve *“Uzayda düzensiz hareket”* düzleminde olduğu gibi farklı zaman dilimlerini (1987-2016) metinleştiriyor. Ömer Şişman farklı zamansallıkları betimleyen bu düzlemleri ‘şimdi’de dile getirdiği şair-özne aracılığı ile bağlantılı kılıyor ve 31 Temmuz 2016 17:04 ile 19 Eylül 2016 08:30 tarihleri arasını aktardığı bu zaman diliminde babasının hayatını kaybetmesiyle nihayetlenen yaşamının son 50 gününü aktarıyor.

Dikenli Zıplak’taki şiir-metinlerin türetildiği bu üç düzlem eşzamanlılık ve artzamanlılığı paralel şekilde içerdiğinden doğrusal bir zaman kurgusundan ziyade sarmal bir zaman kurgusu ortaya çıkartıyor. Bu doğrultuda açık bir strüktür ortaya koyan Dikenli Zıplak bütünü oluşturan metinlerin kendi aralarında yer değiştirilebilir olduğu bir nevi “kolaj” imkanı sunuyor. Önerilen strüktürde şiir-metinler rastlantısal şekilde ana metin ile eklenilebilir ve anlam eksilmesi yaşamadan çıkarılabilir bir yapıyı bütünlüyor.¹

Dikenli Zıplak; mekân, karakter, zaman, sahne (dekor) ve müzik gibi kavramlar özelinde klasik dönem tragedyasının çağcıl bir yorumunu sunuyor aynı zamanda. Kitap genelinde belirgin mekân ‘şimdi’ düzleminin süregeldiği, dede karakterinin yaşamının son günlerini geçirdiği Altunizade

Başkent Hastanesi olarak sunuluyor. Şair özne “*Uzayda düzensiz hareket*” ve “*rüya-ben*” düzlemleri aracılığı ile ara sahneler ve dekorlar tanımlıyor; Gencallar Mağazası, Altunizade Askerlik Şubesi, Yeditepe Hastanesi göz polikliniği, Fenerbahçe Stadyumu vb... Kitaptaki başat üç karakter kimi zaman fiziksel kimi zaman davranışsal özellikleri aracılığı ile betimleniyor ve yaşamlarının farklı zamanlarında koşut şekilde beliriyorlar. Şair-özne'nin -şimdi- düzleminde dile getirdiği söylemlerin (dizelerin) tamamının orta yerinde “*-dikenli zıplak-*” sıfatı leitmotiv olarak kullanılıyor. Ayrıca kitap boyunca zaman zaman hatırlatılan “*Hikmet abi uyuyor*” dizesi ile kitap özelinde tekrar eden bir ses / müzik ortaya konuluyor. ²

İMGE'NİN KATI HALİ

Dikenli Zıplak'ta, kitaba dahil edilen fotoğraflar aracılığı ile anlam aktarımında alternatif bir imkan sunulur. Metin içerisinde sık sık tekrar edilen “*-dikenli zıplak-*” söz öbeği peşi sıra gelen sayfalarda fotoğraf haliyle de okuyucuya aktarılır. Sözcük ve ses özelindeki imge bir başka anlam düzlemi olan görsel imge (fotoğraf) düzleminde bütünlenir. Kitabın başında dikenli zıplak olarak tanımlanan kavram “gösterilen” olarak ele alındığında kelime hali ve fotoğraf hali özelinde dikenli zıplak'ın iki farklı “gösteren”i sunulmuş olunur. Bu şekilde imge işitsel ve görsel düzlemde kendi gerçekliğini ifşa eder.

Ömer Şişman Dikenli Zıplak'ta bilgi'yi, özellikle de kantitatif bilgi'yi şiirin belgin bir parçası haline getirir. Tarih, saat, oda numarası, ateşölçerin numerik değerleri, skor, meblağ, yaş, telefon, fiyat vb. (11:45:38,6 derece / 12:21: 38,5 derece, 359 TL, 02422121468, 08504806196 <http://>, 14:44:Oksijen 84, tansiyon 5/3...) bilgiler şiir-metinlerde zaman zaman şiirsel imgenin ve söz sanatlarının yerine ikâme edilir. Numerik bilgiler şiirdeki sahicilik ve kesinlik hissini belirginleştirir ve onu bir nevi somutlaştırır. Bu hali ile Ömer Şişman şiire; icat ederek değil, inşa ederek ulaşmaya niyetlenir.

KUSMUK

Dikenli Zıplak'ın 51.sayfasında eşzamanlı ilerleyen oğul - baba - dede izleği dışına taşan bir ara metin belirir. Bu metinde Orhan Duru'nun 1958 senesinde Ferit Edgü ile gerçekleştirdiği bir diyalogdan alıntı yapılı: “*Güzellikten nefret ediyorum. Bir yazar hikayelerini, şiirini, romanını güzelleştirmeğe çalışıyorsa budaladır. Ona bir biçim vermeğe çalışıyorsa aptaldır. Sanat artık bir iç dökme sanatı, ağılama duvarı sanatı, kuma sanatı olmalı. Edebiyat her şeyden çok böyle olmalı. Hele “Özlü bir eserin ona göre güzel bir biçimi olmalı” diyenlere deli oluyorum. Yeni yazdığım şeyler bir kustumuk artık. Kustumukta güzellik, düzenlilik, biçim aranır mı? Umut yok. Çağımız umutsuzluk çağı. Kara çağ...*” Orhan Duru'dan alıntılanan bu metinden sonra Dikenli Zıplak ana teması üzerinden ilerlemeye devam eder. Anlatının tam ortasında konu dışına çıkılarak herhangi bir edebi yapıtın estetik ve poetik niteliği üzerine bir alıntı yapılması Ömer Şişman'ın belki de tam da yapmaya niyetlendiği edimi ortaya çıkarmaktadır; biçim ve düzen dışı, rastlantısal, gözlemlenmemiş, dokunulmamış olanı değil yaşantı ve deneyim sonucu elde edilen bilgiden şiire ulaşma niyeti.

TABULA RASA

Dikenli Zıplak bir şiir kitabı mıdır? Günümüz edebiyat dergileri özelinde irdelendiğinde Dikenli Zıplak'ın şiir-metinleri iktidardaki şiir anlayışından ³ önemli ölçüde farklılık gösterir. Dize kurulumu, kafiye kullanımı, imgeyi şiirde değerlendirme yöntemleri başta olmak üzere Dikenli Zıplak'ın şiir-metinleri kendilerine özgü bir kanonu ortaya çıkarır. Ömer Şişman'ın önerdiği poetikanın belki de temel argümanı “Günümüz Türk Şiiri” kanonunun dışında olma halidir. 2010 tarihli Bitkiben kitabında bulunan “Yivimser” adlı şiirde Ömer Şişman karşısında mevzilendiği düşünceyi dile getirir; “Su çok derin / Burda günümüz Türk şiiri yok / Bu iyi”.

Ömer Şişman'ın *Hata devam ediyor*, *Bitkiben* ve *Dikenli Zıplak* özelinde ortaya koymuş olduğu poetikası temelinde bir nevi tabula rasa'dır ve “Günümüz Türk Şiiri” olarak tanımladığı iktidarda bulunan konvansiyonel şiire karşı duruştur. Aleladelik, rastlantısallık, büyük söz söylememe, somut bilgileri şiirde değerlendirme, imgenin hallerini imkân olarak şiire yansıtma, dize kurgusunun dışına çıkma, kafiye kullanımından kaçınma, cümle ve kelime özelinde sentaksı yapıbozuma uğratarak öznel bir tavırla yeniden kurgulama, tipografinin imkânlarının değerlendirilmesi Ömer Şişman'ın tabula rasa üzerine öznel düşüncelerle kurguladığı poetikasının belirgin unsurları olarak tanımlanabilir. Ömer Şişman'ın genel anlamıyla şairaneliğe karşı sergilediği tutum 1940'ların Garip hareketi ile koşut nitelik taşır. Aradan geçen yaklaşık 80 yıllık zaman diliminde şairaneliğin eleştirilen bir durum olarak baki kalması ayrıca tartışılması gereken bir mevzudur. ⁴

PARÇALI ZIPLAK DİKENLİ HAM

Ahmet Güntan'ın 2005 yılında yayınladığı Parçalı Ham manifestosu Dikenli Zıplak'ın poetikası ile koşut özellikler taşımaktadır. Ömer Şişman'ın “*sığ sular da yüzen Günümüz Türk Şiiri*”ni Ahmet Güntan “*Metinlerarası Kıl Tüy / Yılışık Söz*” olarak tanımlar. Parçalı Ham manifestosunda Ahmet Güntan; şiirin kafiye, dize, sıfat kullanımı gibi geleneğe dayalı apriori edimler sonucu işgal altında kaldığını savunur ve okuyucunun herhangi bir donanıma ihtiyaç duymadan aktarılan, imgenin bilgi vermek için kullanıldığı ve somut olanın ham hali ile şiire dahil edilmesi aracılığıyla şiirin ağırlıklarından kurtularak özgürleşebileceğini savunur. Parçalı Ham özelinde şiirin bir edebiyat türü olarak tanımlanması yadsınır ve şiir tamamlanmamış, eksik, hatalı bir edim olarak aktarılır.

Ömer Şişman'ın *Hata Devam Ediyor*, *Bitkiben* ve *Dikenli Zıplak* izleğinde ortaya koyduğu verim 2000'li yıllardaki poetik arayışların belirgin bir sonucunu imliyor. Gerçeğin teknolojik gereçlerle defalarca çoğaltılarak *simüle* edildiği, dolayısıyla sorgulandığı ve öznenen özneye manipüle edildiği günümüzde şiir kurmakta kullanılan düzlemler yeterli midir? Uzun zaman sürecinde gelişen ve toplu uzlaşısı sonucu benimsenmiş biçim ve öze ilişkin halihazır kanonlar sorgulanabilir mi? Dikenli Zıplak “Günümüz Türk Şiiri”nden ayrışan; ona eklemelenmeyi reddeden ve onu dönüştürmeye niyetlenen bir kitap...

dipnotlar

- (1) Dikenli Zıplak'ın önerdiği açık strüktür Sevim Burak'ın Ford Mach 1 romanının yapısı ile koşut özellikler taşır. Burak'ın terzilik tecrübesinden de esinlenerek icat ettiği yaratıcı ve pratik bir çalışma yöntemi vardır. El yazısıyla yazdığı metinleri birkaç kopya halinde daktiloya çeker, bunları kesip evinin perdelerine iğneleyerek kendisine göre en uygun kurguyu belirlemeyi amaçlar. Metinler küçük parçalara ayrılır (kelimelere, hecelere, harflere), her bir parça plastik bir malzeme gibi ele alınarak ana metne *monte* edilir. Bu bir nevi *kes-yapıştır* yöntemidir. (Sevim Burak, Ford Mach 1, YKY, 2.baskı, s:6-7)
- (2) Tekrar aracılığı ile ortaya konulan ses Ömer Şişman'ın *Yerini Bulamayan Bir Z Raporu* isimli şiirinde belki de en uç noktada uygulanmıştır. Bu şiirde “*Zehra sahipsiz değil üç jeneratörü oldu*” cümlesi dilbilgisi özelinde yapıbozuma uğratılarak peş peşe yüzlerce kez varyasyonları ile yinelenmiştir. (Heves Dergisi, Cilt:X , Nisan 2006, s:19)
- (3) İktidardaki şiir anlayışı kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir bir tanım olmakla birlikte kastedilen derin sulara açılmayan, güvenli limanda barınmayı tercih eden, konvansiyonel şiir anlayışıdır.
- (4) Murat Belge yakın zaman evvel yayımladığı Türkiye’de modern şiir konulu kitabına *Şairaneden Şiirsele* başlığını vermeyi uygun görmüştür. Şairane olandan şiirsel olana geçiş süreci tamamlanmamış; günümüzde halen devam etmekte olan bir süreç olarak da okunabilir. (Murat Belge, Şairaneden Şiirsele, İletişim Yayınları, 2018)